

# 160

SETEMBRE  
2012

## MÈXIC 2012: un canvi veritable?

**Ignacio Iturralde Blanco**, Antropòleg investigador del Grup d'Estudis sobre Reciprocitat (GER) i de l'Institut Català per la Pau (ICIP)

**E**l procés electoral mexicà ha arribat a la seva fi. Després de dos sexennis *panistas*, torna al poder a Mèxic el partit que va aconseguir perpetuar-se per més de set decennis.

Segons les institucions electorals mexicanes, a les eleccions del 2012 van ser convocats 79,5 milions d'electors registrats, cridats a les urnes per renovar més de 2.000 càrrecs polítics. La participació va ser molt elevada, per sobre del 63%, la qual cosa va suposar una quantitat superior als 50 milions de sufragis. Les dades oficials de l'Institut Federal Electoral (IFE), van oferir els següents resultats: Enrique Peña Nieto del Partit Revolucionari Institucional (PRI) 38,21%, Andrés Manuel López Obrador del Partit de la Revolució Democràtica (PRD) 31,59%, Josefina Vázquez Mota del Partit d'Acció Nacional (PAN) 25,41%, Gabriel Quadri del Partit de la Nova Aliança (PANAL) 2,29%. Els recomptes per a les càmeres alta i baixa no van proporcionar cap majoria suficient. Les eleccions, segons el màxim tribunal electoral, van ser netes i no es van violar principis constitucionals com la llibertat de vot o l'equitat dels processos electorals.

Tot i amb això, per als partits d'esquerra i gran part de la societat civil mexicana, allò que va succeir abans i durant la jornada electoral va ser un frau a escala nacional: compra indeguda d'espais a televisió, ràdio i premsa; cobertura desigual de la campanya de Peña Nieto, especialment per part de Televisa; ús d'enquestes amb finalitats electorals; superació del topall de despeses de campanya; compra de vots per innumbrables mètodes; i desviament de recursos federals per donar suport al candidat *priísta*. López Obrador afirma tenir proves de la compra de cinc milions de vots i ha acabat, finalment, per separar-se del PRD, PT i Moviment Ciutadà, els tres partits amb els quals va concórrer a aquests comicis.

Els mitjans de comunicació dominants, els grups Televisa i TV Azteca, s'han vist atrapatats a l'ull de l'huracà d'aquesta polèmica, acusats de participar activament en el suport del candidat del PRI. En lloc d'informar amb equitat i imparcialitat, aquestes cadenes de televisió no han estat capaces de dissipar els dubtes sobre la seva direcció editorial i el repartiment de temps d'antena. El cas més significatiu el va protagonitzar Televisa en cobrir la visita de Peña Nieto

a la Universitat Iberoamericana (“la Ibero”). Aquell dia, un grup d’estudiants va protestar sorollosament durant l’acte, però el telenotícies de la cadena va informar falsament: primer, minimitzant-ho, i, segon, fent-se ressò d’unes declaracions d’un senador del Partit Verd, que forma coalició amb el PRI, segons les quals solament s’havien registrat petites protestes promogudes per agitadors vinguts de fora d’aquesta universitat. Aquest va ser l’inici del #YoSoy132. Aquest moviment social estudiantil, que es considera a si mateix una xarxa social –en tota lògica de significat–, pren el seu nom dels 131 joves estudiants de la Ibero que, després d’aquesta mobilització, es van autoinculpar dels fets a través d’un vídeo i que, en fer-ho, denunciaven alhora la manipulació informativa dels mitjans de comunicació, fortament concentrats a Mèxic.

Per la seva banda, l’activa participació de la societat civil mexicana també s’ha fet sentir als mitjans d’informació. A més dels encotillats debats oficials de maig i juny, dos moviments socials van ser capaços d’organitzar sengles trobades de candidats presidencials i difondre’ls per Internet: en primer lloc, l’afavorit pel poeta Javier Sicília i les víctimes de la “guerra” contra el narco; i, en segon lloc, l’esdeveniment promogut pel moviment juvenil #YoSoy132, en el qual el candidat *priísta* es va negar a participar.

La violència, tanmateix, no va deixar d’estar present a la campanya electoral amb l’assassinat d’un candidat a diputat local del PRD i el d’un simpatitzant del PAN. També durant la jornada electoral va haver-hi violència. El passat 1 de juliol, es va denunciar que pistolers havien segrestat indígenes raràmuris per fer-los votar pel PRI o que comunitats rurals van ser obligades a votar en bloc a un únic partit. I, desgraciadament, la violència també està sorgint passats els comicis, com l’atac amb armes de foc a la casa d’un diputat *perredista*, entre altres casos.

Recapitulant, la manipulació dels mitjans de comunicació, la violència i les múltiples sospites de frau segueixen lesionant la qualitat democràtica del sistema polític mexicà. Abans del sufragi, ja es van abocar acusacions creuades de compra de vots, finançament irregular i pagaments a mitjans de comunicació. Ara, una vegada passada la contesa, els indicis d’haver depassat en molts milions de pesos els límits de despesa en campanya, la manipulació de les enquestes –se’n van publicar infinitat, fins a un total de 14 diàries, segons *El País*– i el lliurament per milers de targetes amb crèdit d’una cadena de supermercats afí al PRI, com també de moneders electrònics de prepagament, que enterboleixen els resultats i inoculen el corc que rossega un sistema democràtic que hauria de posar en solfa totes les seves institucions.

Malauradament, la història de les eleccions a Mèxic s’ha seguit explicant com una sèrie d’ocasions perdudes de consolidació institucional. Si no sempre el resultat és una flagrant regressió democràtica, com al 1988, sí que s’incorre en un cost d’oportunitat quan no s’aprofita una contesa electoral per instaurar i renovar la normalitat democràtica que, en darrera instància, legitima el sistema polític i permet afrontar els seus problemes més comuns, entre ells la corrupció.

Cal qüestionar-se, en definitiva, si realment els dos mandats *panistas* han aconseguit modificar en alguna cosa les estructures de poder i lleialtats que van mantenir al PRI al poder durant més de 70 anys. I cal preguntar-se, finalment, si ara que Peña Nieto s’esforça per presentar-se com el capdavanter d’un nou PRI, existirà aquesta voluntat de renovació, la voluntat real de democratitzar unes institucions i uns mitjans de comunicació dels quals, en darrera instància, queda la sospita de què han contribuït abusivament a col·locar-lo a la presidència.